

O'QUV YURTLARIDA XAVFSIZLIK BO'YICHA TRENINGLAR VA SIMULYATSIYALARNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Sh. Tairov

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish
instituti Farg'ona filiali, v.b. dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15854108>

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quv yurtlarida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha o'tkaziladigan treninglar va simulyatsiyalarning ta'lim jarayonidagi pedagogik ahamiyati yoritilgan. Talabalarda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni kuchaytirish, nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmaga aylantirishdagi trening va simulyatsiyalarning samarali uslublari tahlil qilinadi. Muallif treninglar orqali faol ta'lim metodlarini qo'llash, o'rgatish jarayonini interaktiv va hayotiy holatlarga moslashtirish orqali xavfsizlikka oid muhim kompetensiyalarni shakllantirish mumkinligini asoslab beradi. Maqola pedagoglar, metodistlar, o'quv jarayoni tashkilotchilari va oliy ta'lim muassasalarida xavfsizlik ta'limi bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun foydalidir.

Kalit so'zlar: xavfsizlik, trening, simulyatsiya, favqulodda vaziyat, pedagogika, amaliy ko'nikma, xavfsizlik madaniyati, faol ta'lim, o'quv yurtlari.

Abstract: This article discusses the pedagogical significance of trainings and simulations in the educational process on ensuring safety in educational institutions. Effective methods of training and simulations in forming a safety culture in students, strengthening emergency preparedness, and transforming theoretical knowledge into practical skills are analyzed. The author substantiates the possibility of forming important safety-related competencies through the use of active learning methods through trainings, adapting the teaching process to interactive and real-life situations. The article is useful for educators, methodologists, organizers of the educational process, and specialists involved in safety education in higher educational institutions.

Keywords: safety, training, simulation, emergency, pedagogy, practical skills, safety culture, active education, educational institutions.

Kirish: zamonaviy o'quv jarayonining eng muhim yo'nalishlaridan biri bu – talaba va o'quvchilarda xavfsizlik madaniyatini shakllantirishdir. Oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida nafaqat kasbiy bilim berish, balki turli xavf-xatarlarga nisbatan ongli munosabatni rivojlantirish, favqulodda holatlarga tayyorlikni ta'minlash, mustaqil qaror qabul qila olish kompetensiyasini shakllantirish ham pedagogik faoliyatning ajralmas qismiga aylangan.

Ayniqsa, trening va simulyatsiyalar orqali xavfsizlik darslarini tashkil qilish zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'zining yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi. Mazkur maqolada treninglar va simulyatsiyalarning mazmuni, ularning afzalliklari, o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi va pedagogik samarasi tahlil qilinadi.

Treninglar va simulyatsiyalar tushunchasi

Trening – bu o'quvchilarda muayyan amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan mashg'ulot turi bo'lib, faol ishtirok, fikrlash, qaror qabul qilish va jamoada ishlashni o'rgatadi.

Simulyatsiya – bu real hayotdagi favqulodda holatlar (yong'in, zilzila, gaz sizishi, tibbiy muammo)ni sun'iy ravishda yaratish orqali o'quvchini vaziyatga tayyorlash metodidir.

Ikkala usul ham xavfsizlik madaniyatini shakllantirishda eng samarali pedagogik

vositalardan hisoblanadi.

Pedagogik ahamiyati

Treninglar va simulyatsiyalar orqali o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash, stressli vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish, liderlik, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish, xavf-xatarni tezda aniqlab, uni baholash va muqobil qarorlar qabul qilish, shuningdek o'zini va boshqalarni himoya qilishga doir zaruriy kompetensiyalarni shakllantiradilar. Bu jarayon o'quvchilarda mas'uliyat, mustaqil fikrlash va tezkor qaror qabul qilish malakalarining kuchayishiga xizmat qiladi.

O'quv jarayoniga integratsiyalashuvi

Xavfsizlik bo'yicha treninglar va simulyatsiyalar quyidagi fanlar va mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtiriladi:

- **Fizika:** elektr toki xavfsizligi;
- **Biologiya:** birinchi yordam ko'rsatish;
- **Texnologiya:** mehnat muhofazasi;
- **Jismoniy tarbiya:** jismoniy xavfsizlik, sportdagi jarohatlardan saqlanish;
- **Hayot faoliyati xavfsizligi:** favqulodda holatlarda harakat qilish qoidalari.

Trening turlari

- **Evakuatsiya mashqlari** (yong'in, zilzila);
- **Tibbiy yordam ko'rsatish treninglari** (CPR, qon to'xtatish, hushsiz odamga yordam);
- **Psixologik xavfsizlik treninglari** (stressni yengish, zo'ravonlikdan himoya);
- **Raqamli xavfsizlik treninglari** (kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish);
- **Yo'l harakati xavfsizligi treninglari** (yo'l belgilarini tushunish, piyoda va haydovchi madaniyati).

Simulyatsiya turlari

- Yong'in chiqishi va evakuatsiya ssenariylari;
- Sun'iy zilzila holatida bino ichida harakatlanish;
- Avtomobil to'qnashuvi ssenariysi;
- Dori-darmon bilan zaharlanish holatini o'rganish;
- Zambarakda yotgan bemor bilan muomala simulyatsiyasi.

O'quvchilarning faolligi va motivatsiyasini oshiradi

Treninglar va simulyatsiyalar o'quvchilarni faol ishtirok etishga majbur qiladi. Bu esa bilimlarning uzoq muddatga saqlanishi, real hayotda foydali bo'lishi va talabaning o'ziga ishonchini oshiradi. Simulyatsiyalar orqali o'quvchi o'z xatolarini tahlil qilishi, tajriba orttirishi va keyingi holatlarda to'g'ri harakat qilishni o'rganadi.

7. Pedagogik tavsiyalar

- Treninglar rejalashtirilgan va muntazam o'tkazilishi lozim;
- Favqulodda holatlarga oid ssenariylar turlicha, real voqealarga yaqinlashtirilgan bo'lishi kerak;
- Har bir treningdan so'ng muhokama, tahlil va baholash o'tkazilishi lozim;
- O'quvchilar yoshi, ijtimoiy holati va psixologik tayyorgarligi inobatga olinishi kerak;
- Treninglar mutaxassislar bilan hamkorlikda (FVV, SSV, YHXBB) tashkil etilishi zarur.

Xulosa: trening va simulyatsiyalar o'quv yurtlarida xavfsizlik ta'limining ajralmas qismi bo'lib, talabalarda amaliy ko'nikma va psixologik tayyorgarlikni shakllantiradi. Pedagogik nuqtai nazardan qaralganda, bu metodlar bilimlarni mustahkamlash, talabani faol ishtirokchi sifatida tarbiyalash, hamda real hayotga tayyorlashga xizmat qiladi. Ta'lim muassasalari bunday mashg'ulotlarni tizimli va sifatli tashkil qilsa, nafaqat xavfsiz ta'lim muhiti, balki xavfsiz jamiyat poydevori yaratiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi "Favqulodda vaziyatlar to'g'risida"gi qonuni.
2. Tursunov R., Ibrohimova N. "Hayot faoliyati xavfsizligi asoslari". – TDPU, 2023.
3. Karimov A. "Xavfsizlik madaniyati va zamonaviy ta'lim". – Ilm-Fan, 2022.
4. UNESCO. "Safety Education in Schools: Guidelines". – Paris, 2021.
5. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. "O'quv yurtlarida favqulodda holatlarda harakat tartibi" – Toshkent, 2024.